

Nieuw erfrecht: voor het leven geregeld

Erfrecht en bedrijfsopvolging

Op 1 januari 2003 verandert ons erfrecht. Voor ondernemers en aandeelhouders is het belangrijk om de opvolging in het bedrijf goed te regelen. Hoewel de meeste mensen er liever niet over nadenken, zouden ze daarbij ook rekening moeten houden met het onverwacht overlijden van de eigenaar. Een bedrijf is vaak iemands levenswerk, dus is het goed van tevoren na te denken over de persoon of personen die het mogen voortzetten. Het nieuwe erfrecht biedt daar meer mogelijkheden voor dan het oude.

Ons oude erfrecht voldeed niet meer aan de behoeften van de huidige samenleving. De wet hield er geen rekening mee dat iemand een onderneming zou kunnen nalaten. Voor een bedrijf golden dezelfde regels als voor bijvoorbeeld een antieke Friese staartklok.

Geen testament? Dan geldt het wettelijk erfrecht

Een goede voortzetting van het bedrijf na het overlijden van de eigenaar mag nooit als vanzelfsprekend worden gezien. Wil een ondernemer de opvolging goed regelen, dan is het in bepaalde gevallen aan te raden om een testament te maken. Als de ondernemer geen testament heeft, geldt het wettelijk erfrecht. Dat houdt in dat vanaf 1 januari 2003 de hele nalatenschap in eerste instantie naar de echtgenoot (of geregistreerd partner) gaat. De kinderen krijgen hun erfdeel in de vorm van een geldvordering. Ze mogen die pas opeisen na het overlijden van de langstlevende echtgenoot. Dit kan problemen opleveren in een situatie waarin bijvoorbeeld niet de langstlevende echtgenoot, maar een van de kinderen in het bedrijf werkt en het voort wil zetten. In het nieuwe erfrecht gelden voor dergelijke gevallen daarom nog een aantal aanvullende regels.

Overnemen van bedrijfsgoederen

Vanaf 1 januari 2003 kan ieder kind of stiefkind dat bedrijfsopvolger is, aan de kantonrechter verzoeken dat de andere erfgenamen die bedrijfsgoederen hebben verkregen, deze aan hem of haar overdragen tegen een redelijke prijs. Zo kan het kind het bedrijf voortzetten. De kantonrechter maakt hierbij een afweging tussen de belangen van de voortzetter en die van de andere erfgenamen. Wat geldt voor een bedrijf, geldt ook voor aandelen in een BV. Degene die de aandelen overneemt, moet bovendien bestuurder zijn van de BV op het tijdstip van overlijden van de erflater. Daarnaast moet degene die de aandelen nalaat, samen met de medebestuurders meer dan de helft van de aandelen bezitten. Overigens kunnen de statuten van de BV een dergelijke overdracht verhinderen.

Voorbeeld

Henry heeft een boekhandel en heeft vijf personeelsleden in dienst. Hij is getrouwd met Sara en heeft drie kinderen: dochter Regina en de zonen Harald en Bas. Zijn dochter Regina kwam na haar studie bij hem in de zaak werken. Op een dag overlijdt Henry plotseling. Hij heeft geen testament. Volgens het wettelijk erfrecht gaat zijn boekhandel nu over naar zijn vrouw; de drie kinderen krijgen een geldvordering op Sara ter grootte van hun erfdeel. Maar Regina is de verwachte opvolger van Henry. Harald en Bas hebben niets met de boekhandel. Regina doet binnen een jaar na het overlijden van haar vader een verzoek

aan de kantonrechter tot overdracht van de bedrijfsmiddelen. Zij moet hiervoor een redelijke prijs betalen aan haar moeder Sara; dit kan eventueel in termijnen. Regina wordt nu eigenaar van de boekhandel. De andere erfgenamen kunnen er geen aanspraak meer op maken.

Opvolging per testament

Ook het nieuwe testamentaire erfrecht biedt voor de bedrijfsopvolging meer mogelijkheden dan het oude. De eigenaar van een bedrijf kan in zijn of haar testament vastleggen dat een bepaald kind als opvolger de bedrijfsgoederen verkrijgt. Ook kan hij of zij bepalen dat de bedrijfsopvolger verplicht is (een deel van) de waarde van het bedrijf aan de andere erfgenamen te vergoeden. Zo hoeven zij niets tekort te komen. In de nieuwe situatie levert dit minder problemen op dan vroeger. In het oude testamentaire erfrecht was er een belangrijke beperking. Kinderen die in het testament niet als bedrijfsopvolger waren aangewezen, konden toch goederen uit het bedrijf claimen door een beroep te doen op hun legitieme portie. Dat is het deel van de nalatenschap waarop zij minimaal recht hebben. De voortzetting van het bedrijf kon dan in gevaar komen. Vanaf 1 januari verandert dit. De andere kinderen kunnen dan namelijk bij een beroep op hun legitieme portie geen goederen meer verkrijgen, alleen een geldvordering. De eigenaar kan via het testament bovendien een betalingsregeling aan de andere erfgenamen opdringen, waardoor de opvolger hun het verschuldigde bedrag in termijnen kan betalen. Het voortbestaan van de onderneming heeft daardoor in veel gevallen een grotere kans op succes.

Bedrijfsoverdracht bij leven

Nog steeds is het beter een bedrijfsopvolging bij leven uit te voeren. Helaas is dat niet altijd mogelijk, bijvoorbeeld door onverwacht overlijden van de eigenaar. Het is belangrijk dat ondernemers tijdig advies inwinnen over erfrecht en bedrijfsopvolging. Een bedrijfsopvolging verlangt immers 'maatwerk'!